

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 stycznia 2019 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Monika Roslan-Karasińska
Protokolant:	sekr. sądowy Aneta Rapacka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 stycznia 2019 r. w Warszawie

sprawy M. A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

o zwrot nienależnie wypłaconego świadczenia

na skutek odwołania M. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

z dnia 8 października 2015 roku, znak: (...)

- zmienia zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdza, iż M. A. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 września 2015r. do dnia 30 września 2015r. w kwocie 1.786,44 (jeden tysiąc siedemset osiemdziesiąt sześć 44/100) złotych.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C., decyzją z dnia 8 października 2015 r., znak: (...), zobowiązał M. A. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 1.786,44 zł przysługującego L. O. (1).

M. A. w dniu 5 listopada 2015 r. wniosła odwołanie od w.w. decyzji organu rentowego. Odwołująca podniosła, że decyzja jest dla niej krzywdząca. Zaskarżonej decyzji odwołująca zarzuciła naruszenie przez organ rentowy z art. 138 ust. 6 pkt ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.) poprzez nieuwzględnienie szczególnych okoliczności zaistniałych u odwołującej, uzasadniających odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

W uzasadnieniu odwołująca podała, że pozostawała w błędzie, uważając, iż świadczenie, które wpłynęło na konto wspólne odwołującej i L. O. (1) obejmowało świadczenie należne za sierpień tj. ostatni miesiąc w którym L. O. (2) żyła. Odwołująca jednocześnie podniosła, że wszystkie środki uzyskane z tytułu renty należnej L. O. (1) zostały spożytkowane na budowę nagrobka ubezpieczonej. W dalszej części odwołania odwołująca wskazała, że znajduje się w ciężkiej sytuacji majątkowej, jest jedynym żywicielem rodziny, utrzymującym chorego męża oraz trójkę dzieci, przy czym u jednego z dzieci stwierdzono niepełnosprawność.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. w odpowiedzi na odwołanie z dnia 3 grudnia 2015 r., wniósł o jego oddalenie na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Uzasadniając swoje stanowisko w sprawie organ rentowy wskazał, że ustanie prawa do świadczenia rentowego następuje z chwilą śmierci świadczeniobiorcy, a zatem świadczenia wypłacane za każdy następny okres są świadczeniami nienależnymi, podlegającymi obowiązkowi zwrotu, a obowiązana do zwrotu jest osoba, która je pobrała w tym wypadku. W niniejszej sprawie odwołująca jako osoba upoważniona do dysponowania sumami znajdującymi się na rachunku wspólnym dla niej i ubezpieczonej jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranej sumy. Organ rentowy podniósł również, iż zgodnie z art. 84 ust. 11 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jeżeli osoba powiadomiła organ o zajściu okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń, a świadczenia dalej były wypłacane to kwoty te podlegają zwrotowi, ale bez odsetek za zwłokę. Nadto organ wskazał, że wiedzę o śmierci ubezpieczonej powziął w dniu 24 sierpnia 2015 roku, a świadczenia są wypłacane

do 1 dnia każdego miesiąca, W świetle czego świadczenie wpłacone na rachunek należący wcześniej do ubezpieczonej w dniu 31 sierpnia 2015 roku było świadczeniem za wrzesień.

Wyrokiem z dnia 19 lipca 2016 r. Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu odwołania M. A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 8 października 2015 r., znak: (...) zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził iż M. A. nie jest zobowiązana do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od dnia 1 września 2015 r. do dnia 30 września 2015 r. w kwocie 1 786,44 złotych.

Sąd Okręgowy ustalił, że odwołująca w trakcie przesłuchania powołała się na informacje przedstawione w treści odwołania oraz pisma procesowego z dnia 15 marca 2016 r. (k. 31 i verte). Widniejące w pismach informacje w zakresie sprawowania opieki przez odwołującą nad L. O. (1), sytuacji życiowej odwołującej oraz okoliczności dotyczących członków jej rodziny, jak również dotyczących dokonania przez organ rentowy przelewu świadczenia emerytalnego L. O. (1) w sierpniu 2015 r. na rachunek bankowy uprawnionej i odwołującej oraz sposób rozporządzenia środkami pochodzącymi z tego przelewu przez odwołującą nie były kwestionowane przez organ rentowy, co w ocenie Sądu pozwalało na uwzględnienie tych informacji w charakterze dowodu z przesłuchania strony.

Podstawą, na której ubezpieczona oparła swoje odwołanie jest przepis art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1 lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Odwołująca wskazywała, że w jej przypadku wystąpiły szczególnie okoliczności, na które składa się ciężka sytuacja materialna rodziny związana z niepełnosprawnością męża i najmłodszego dziecka oraz wysokie koszty pochówku, na pokrycie których zostało przeznaczone sporne świadczenie.

Sąd Okręgowy uznał, że w niniejszej sprawie zachodziły szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa powyżej. Odwołująca faktycznie wykazała ciężką sytuację rodzinną. Jest ona jedynym żywicielem rodziny, gdyż jako jedyna pozostaje w zatrudnieniu i osiąga relatywnie niewysoki dochód. Mąż odwołującej jest osobą bezrobotną o orzeczonym stopniu niepełnosprawności, a charakter doznanego urazu (zerwane ścięgno Achillesa), uwzględniając zasady doświadczenia życiowego daje podstawy do uznania, że występuje u niego ograniczona sprawność fizyczna nie pozostająca bez wpływu na potencjalne zatrudnienie. Odwołująca ma na utrzymaniu również trójkę dzieci, z czego jedno najmłodsze z nich jest osobą niepełnosprawną.

Ponadto Sąd I instancji podzielił stanowisko odwołującej, zgodnie z którym dokonanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przelewu środków pieniężnych stanowiących świadczenie emerytalne przysługujące L. O. (1) za wrzesień 2015 r. mogło wprowadzić ją w błąd co do okresu, za który to świadczenie przysługuje. Wypłacenie świadczenia przez organ rentowy po 7 dniach od otrzymania przez organ rentowy informacji o śmierci uprawnionej mogło zostać potraktowane przez odwołującą jako wypłata świadczenia należnego L. O. (1). Okoliczność ta, zdaniem Sądu, nie może

prowadzić do przypisania odwołującej złej woli, w szczególności mając na uwadze fakt, że rozporządzenie środkami pieniężnymi zostało dokonane w celu uczczenia zmarłego członka rodziny poprzez budowę pomnika.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą szczególne okoliczności, o których mowa w art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej, uzasadniające odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranej kwoty świadczenia. Z tej też przyczyny Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Na skutek apelacji Zakład Ubezpieczeń Społecznych od powyższego wyroku Sądu Okręgowego Warszawa-Praga w Warszawie zaskarżającej go w całości Sąd Apelacyjny w Warszawie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu Warszawa-Praga w Warszawie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Apelacyjny zważył, że sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy tj. nie rozstrzygnął w uzasadnieniu, czy pobrane przez odwołującą świadczenie jest nienależnie pobrane i nie odniósł treści powołanego przepisu art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do sytuacji faktycznej i prawnej odwołującej się. Sąd II instancji wskazał, że Sąd I instancji dokonał samodzielnych ustaleń, czy zachodzą w sprawie przesłanki zastosowania art. 138 ust. 6 ustawy emerytalnej mimo, że nie tego dotyczyła skarżona decyzja.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy ustalił, że:

M. A. znajduje się w trudnej sytuacji życiowej. Odwołująca jest zatrudniona w Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji (...). Wraz z mężem na utrzymaniu trójkę małoletnich dzieci w wieku 13, 10 i 5 lat. Mąż odwołującej, S. A., w związku z urazem w postaci zerwania ścięgna Achillesa lewego pracuje dopiero od roku, wcześniej był bezrobotny i otrzymywał zasiłek dla bezrobotnych. Najmłodsza córka odwołującej, A. A. (2), ma orzeczenie o niepełnosprawności (odwołanie k. 2-3 a.s., zeznania M. A. k. 112 a.s., karta informacyjna leczenia szpitalnego k. 3-4 a.s., decyzje Prezydenta (...) W. ws. statusu S. A. jako osoby bezrobotnej k. 11 i 12-13 a.s., legitymacja osoby niepełnosprawnej k. 15-16 a.s.).

L. O. (1), urodzona w dniu (...), była siostrą matki odwołującej. L. O. (1) była niezamężna i bezdzietna, w ostatnich miesiącach przebywała w hospicjum (...) w K.. Odwołująca, jako najbliższa jej osoba, co tydzień przyjeżdżała do niej wraz z rodziną w celu sprawowania nad nią opieki oraz zapewnieniu towarzystwa rodziny w ostatnich chwilach życia. M. A. oraz L. O. (1) miały wspólny rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy w (...) Banku (...) SA ((...) SA) (odwołanie k. 2-3 a.s., zeznania M. A. k. 112 a.s.).

L. O. (1) miała przyznane prawo do emerytury od dnia 8 października 1996 r. i pobierała ją aż do śmierci. Wysokość świadczenia emerytalnego przysługującego L. O. (1) była kilkukrotnie waloryzowana i przeliczana na jej wniosek. Na dzień 1 marca 2011 r. wysokość świadczenia emerytalnego L. O. (1) do wypłaty wyniosła 1.608,69 zł (decyzja ZUS z 08.10.1996 r. k. 10v-11 a.r., decyzje ZUS w przedmiocie waloryzacji i przeliczenia wysokości emerytury – nieoznaczone kart a.r.).

W dniu 20 lipca 2015 r. L. O. (1) złożyła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. pisemną dyspozycję przekazywania całości przysługującego jej świadczenia emerytalnego od dnia 1 sierpnia 2015 r. na jej rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy prowadzony w (...) SA, wspólny z jej siostrzenicą M. A. (dyspozycja przekazywania świadczenia pieniężnego – nieoznaczona karta a.r.).

L. O. (1) zmarła w dniu 21 sierpnia 2015 r. w K. o godzinie 21:45 (tj. w piątek) (odpis skrócony aktu zgodny k. 5 a.s.).

W dniu 22 sierpnia 2015 r. (sobota) odwołująca otrzymała akt zgonu L. O. (1). W dniu 24 sierpnia 2015 r. (poniedziałek) (data prezentaty w ZUS) M. A. poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w C. o śmierci L. O. (1), przesyłając organowi rentowemu kopię odpisu skróconego aktu zgonu oraz legitymację emeryta-rencisty. Odwołująca

była w poniedziałek rano 24 sierpnia 2015 r. osobiście w oddziale organu rentowego, załatwiała formalności związane z pogrzebem i poinformowała o śmierci L. O. (1) (k. 112 zeznania odwołującej się, nieoznaczona karta a.r.).

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (...) Oddział w C. w dniu 27 sierpnia 2015 r. (czwartek) wypłacił świadczenie emerytalne L. O. (1) za wrzesień 2015 r. w kwocie

1.786,44 zł w drodze przelewu środków pieniężnych na rachunek bankowy L. O. (1) w (...) SA. Środki pieniężne pochodzące ze wskazanego wyżej przelewu zostały pobrane przez M. A. i przeznaczone na koszty pogrzebu oraz koszt najtańszego pomnika L. O. (1). O przekazaniu pieniędzy na rachunek bankowy odwołująca dowiedziała się w czwartek 27 sierpnia 2015 r. poprzez powiadomienie internetowe. Sądziła, iż jest to emerytura zmarłej ciotki L. O. (1) za miesiąc sierpień 2015 r., płatna z dołu, jak wynagrodzenie (zeznania M. A. k. 112 a.s., faktury i rachunki w zw. z pogrzebem L. O. (1) k. 6-10 i 14 a.s.).

Pismem z dnia 31 sierpnia 2015 r. organ rentowy zwrócił się do (...) Banku (...) SA z prośbą o zwrot kwoty świadczenia emerytalnego, wskazując, iż zostało ono nienależnie wypłacone ze względu na śmierć osoby uprawnionej do świadczenia. W odpowiedzi Bank poinformował organ rentowy o niemożności dokonania zwrotu nienależnego świadczenia oraz o fakcie współwłasności rachunku bankowego L. O. (1) oraz M. A. (odwołanie k. 2-3 a.s., dowód z przesłuchania M. A. k. 38-39 a.s., pismo ZUS 31.08.2015 r. – nieoznaczona karta a.r.).

Decyzją z dnia 8 października 2015 roku organ rentowy na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wezwał odwołującą się do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 września 2015 r. do 30 września 2015 r. w kwocie 1.786,44 zł, przysługującego L. O. (1), uzasadniając, iż odwołująca jest osobą nieuprawnioną do pobrania wskazanego świadczenia (skarżona decyzja ZUS z 08.10.2015 r. – nieoznaczona karta a.r.).

Sąd Okręgowy ustalił powyższy stan faktyczny na podstawie dokumentów załączonych do akt sprawy, w tym dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego, jak również na podstawie dowodu z przesłuchania odwołującej M. A..

Sąd dał wiarę w pełni zeznaniom M. A., nie budziły zastrzeżeń co do ich wiarygodności oraz były spójne z pozostałym zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym w postaci dokumentów.

Należy wskazać, że treść wynikająca z zebranych dokumentów nie była kwestionowana przez strony postępowania, toteż Sąd uznał je za wiarygodne i bezsporne.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie M. A. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. z dnia 8 października 2015 r., znak: (...) było zasadne i skutkowało zmianą skarżonej decyzji.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że stosownie do dyspozycji art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Z kolei w myśl art. 138 ust. 2 cytowanej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;

2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Jednocześnie za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (ust. 3 art. 138 ustawy).

Odnosząc powyższe do stanu faktycznego niniejszej sprawy należy stwierdzić, iż nie może być jakichkolwiek wątpliwości, że śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej). Świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają zatem charakter wypłaconych nienależnie.

Jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajduje art. 138 ust. 3 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 tego przepisu uważa się również wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego innej osobie niż wskazana w decyzji tego organu. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2006 roku (II UZP 7/06) jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajdzie cytowany wyżej art. 138 ust. 3 ustawy. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała (uchwała Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2006 roku, sygn. akt II UZP 7/06, wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 29 marca 2012 roku, sygn. akt III AUa 96/12).

Bezsprzecznie obowiązek wypłaty emerytury L. O. (1) przez organ rentowy ustał w chwili jej śmierci, zgodnie z treścią art. 101 pkt 2 ustawy emerytalnej, a więc w dniu 21 sierpnia 2015 r. Oznacza to, że świadczenie wypłacone odwołującej za wrzesień 2015 r. w dniu 27 sierpnia 2015 r. stanowiło świadczenie nienależne, gdyż podstawa do jego wypłaty ustalała jeszcze przed dniem jego płatności, ustalonym na mocy decyzji ws. przyznania świadczenia emerytalnego na 1 dzień każdego miesiąca. Podkreślić w tym miejscu należy, że wypłata świadczenia emerytalnego odbywa się z góry za miesiąc, w którym świadczenie przysługuje z góry, tym samym pobrane przez odwołującą świadczenie przysługujące L. O. (1) było wypłacone za wrzesień 2015 r.

W tym miejscu podkreślenia wymaga, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa przyjmuje się, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Wypłacenie świadczenia w sposób, na który nie miała wpływu wina świadczeniobiorcy, nie uzasadnia powstania po stronie osoby ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Nie każde bowiem przekazanie przez osobę wnioskującą o przyznanie świadczenia niewłaściwych danych skutkuje wobec niej zastosowaniem sankcji wynikającej z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w postaci obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 02 grudnia 2009 r., I UK 174/09).

Przedmiot sporu w niniejszej sprawie sprowadzał się do ustalenia, czy w świetle regulacji zawartej w art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 748) M. A. jest zobowiązana do zwrotu wypłaconego (na wspólne konto ze zmarłą ciotką) w dniu 27 sierpnia 2015 r. przez organ rentowy świadczenia emerytalnego - przysługującego za wrzesień 2015 r., zmarłej w dniu 21 sierpnia 2015 r., ciotce L. O. (1).

Zgodnie z treścią art. 138 ust. 3 powołanej wyżej ustawy osoba, która nienależnie pobrała świadczenie, jest obowiązana do jego zwrotu, przy czym za nienależnie pobrane świadczenie uważa się między innymi świadczenie wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (art. 138 ust. 3 ww. ustawy).

W ocenie Sądu przesłanki wskazane w powołanym wyżej przepisie, warunkujące zasadność żądania przez organ rentowy zwrotu od M. A. nienależnie pobranego świadczenia nie zostały spełnione. Wypłata świadczenia przysługującego ciotce odwołującej się za wrzesień 2015 r. nastąpiła wprawdzie po śmierci uprawnionej L. O. (1), która to śmierć miała miejsce w dniu 21 sierpnia 2015 r. w godzinach późnowieczornych 21:45 w piątek, na wspólny rachunek bankowy odwołującej się i jej ciotki, jednakże została dokonana z przyczyn, za które organ rentowy - zdaniem Sądu - ponosi odpowiedzialność. Odwołująca M. A. dołożyła bowiem należytej staranności, uzyskując akt

zgonu w dniu następnym tj. 22 sierpnia 2015 r. (sobota) i powiadomiła organ rentowy o śmierci ciotki już w dniu 24 sierpnia 2015 r. (w poniedziałek rano). W tej dacie złożyła stosowne dokumenty, dołączając do nich akt zgonu. Zakład Ubezpieczeń Społecznych został zatem powiadomiony o śmierci uprawnionej. Zważywszy na fakt, że termin wypłaty przysługującego L. O. (1) świadczenia emerytalnego przypadał na 1 - ego każdego miesiąca należy stwierdzić, iż organ rentowy przed dniem wypłaty emerytury za miesiąc wrzesień 2015 r. dysponował informacją o śmierci uprawnionej. Dokonana pomimo posiadania takiej wiedzy wypłata świadczenia nie nastąpiła z przyczyn od organu rentowego niezależnych. Odwołująca M. A. nie może zostać obciążona odpowiedzialnością za taki stan rzeczy, skoro w odpowiednim czasie nie tylko poinformowała Zakład Ubezpieczeń Społecznych o zgonie ciotki, ale także udokumentowała tę okoliczność, zachowując przy tym szczególną staranność.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy uznał, że wskazana w zaskarżonej decyzji kwota emerytury L. O. (1) za miesiąc wrzesień 2015 r. została pobrana przez osobę niewskazaną w decyzji organu rentowego, jednakże w okolicznościach rozpatrywanego przypadku nie można przyjąć, iż wypłata nastąpiła wskutek okoliczności niezależnych od organu rentowego w rozumieniu art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zatem to Zakład Ubezpieczeń Społecznych ponosi odpowiedzialność za dokonanie wypłaty spornego świadczenia za wrzesień 2015 r., gdyż już w dacie przed wymagalnością tego świadczenia, bo w dniu 24 sierpnia 2015 r. wiedział, że uprawniona L. O. (1) zmarła. A skoro tak, to aktualnie nie jest uprawniony do żądania zwrotu pobranego przez odwołującą się M. A. świadczenia emerytalnego jej zmarłej ciotki (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 10 października 2012 r., III AUa 535/12, opubl: www.orzeczenia.ms.gov.pl).

Zdaniem Sądu Okręgowego, tak dokonanej oceny prawnej w żadnej mierze nie zmienia fakt, że organ rentowy z uwagi na złożoność funkcjonowania instytucji dokonującej operacji finansowych oraz uzależnienie Zakładu od systemu informatycznego stosowanego wobec wszystkich klientów banku, nie był w stanie - pomimo posiadanej informacji - wycofać zlecenia wypłaty emerytury L. O. (1).

Jak podnosił bowiem Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 22 października 2015 r. (III AUa 2111/14, LEX nr 1932009) procedury finansowo - księgowo oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. Słusznie podkreślił również Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 września 2012 r. w sprawie III AUa 82/12, że to na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do wypłaty świadczeń, do których prawo ubezpieczonym już nie przysługuje – wygasło.

Zdaniem Sądu Okręgowego dokonując obiektywnej oceny poczynionych ustaleń stwierdzić trzeba, że okres kilku dni, liczony od uzyskania informacji o śmierci L. O. (1) (24 sierpnia 2015 r.) do wypłaty świadczenia (27 sierpnia 2015 r.), był do wstrzymania przez organ rentowy wypłaty emerytury wystarczający. Gdyby nawet uznać, że niemożliwe było już wstrzymanie dyspozycji dotyczącej wypłaty, to organ rentowy powinien niezwłocznie w jakikolwiek sposób, chociażby telefonicznie zawiadomić odwołującą się o nienależności świadczenia. Powyższe nastąpiło jednak dopiero decyzją z dnia 8 października 2015 r., tj. po upływie ponad 2 miesięcy od daty zawiadomienia organu o śmierci uprawnionej, co dodatkowo utwierdziło M. A. w przekonaniu, że kwota, którą na jej konto przelał organ rentowy jej się należy.

W ocenie Sądu skoro odwołująca się dopełniła ciążącego na niej obowiązku zawiadomienia Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o śmierci swojej ciotki, a nadto uczyniła to niezwłocznie w możliwy terminie otwarcia urzędu, w terminie 2 dni (kalendarzowych wliczając w to: sobotę i niedzielę 22 i 23 sierpnia 2015 r.) od zaistniałego zdarzenia, to uznać należy, że aktualnie nie jest uprawnionym obciążanie jej obowiązkiem zwrotu wypłaconej emerytury, zwłaszcza, że organ rentowy przez okres dwóch miesięcy od powzięcia informacji o śmierci osoby uprawnionej nie podjął żadnych czynności zmierzających do powiadomienia odwołującej się o tym, że przelane na jej konto pieniądze winny zostać zwrócone. Ponadto wskazać należy, iż odwołująca się całość środków z wypłaconej emerytury przeznaczyła na pogrzeb i pomnik wystawiony dla zmarłej krewnej – ciotki L. O. (1), nie jest więc bezpodstawnie wzbogacona.

Podstawą, na której ubezpieczona oparła swoje odwołanie jest przepis art. 138 ust. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art. 140 ust. 4 pkt 1 lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. Odwołująca wskazuje, że w jej przypadku wystąpiły szczególnie okoliczności, na które składa się ciężka sytuacja materialna rodziny związana z niepełnosprawnością męża i najmłodszego dziecka oraz wysokie koszty pochówku, na pokrycie których zostało przeznaczone sporne świadczenie. Zgodnie z uzasadnieniem wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawie o sygn. akt III AUa 1231/13, który Sąd Okręgowy w całości podziela, „Jeśli chodzi o kwestię odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, to jego podstawę stanowi art. 138 ust. 6 u.e.r.f.u.s., a adresatem tego przepisu jest organ rentowy, który może dokonać takiego odstąpienia. Wprawdzie ta decyzja także podlega kontroli sądu, jednak w pierwszym rzędzie wypowiedzieć się w tym względzie winien ZUS, a dopiero jego decyzja może być kwestionowana w formie odwołania. Wystąpienie szczególnych okoliczności wymaga oceny organu rentowego, który prowadzi w tym zakresie stosowne postępowanie wyjaśniające. Wskazane okoliczności nie mogą być przedmiotem ustaleń sądu w sprawie, w której ubezpieczony kwestionuje obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń, lecz dopiero w postępowaniu prowadzącym do wykonania decyzji zobowiązującej do zwrotu.” A zatem w świetle przytoczonego orzeczenia na organie rentowym ciąży obowiązek zbadania zaistnienia przesłanek, mogących stanowić szczególnie uzasadnione przypadki, pozwalające na odstąpienie od wezwania do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Na podstawie art.138 ust.6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, zmniejszyć wysokość potrąceń, ustaloną zgodnie z art.140 ust.4 pkt 1, lub zawiesić dokonywanie tych potrąceń na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności.

Do rozpoznania niniejszej sprawy wymieniony przepis art.138 ust.6 nie ma jednak zastosowania, gdyż kwestia odstąpienia od żądania zwrotu kwot nienależnie pobranych świadczeń może stać się przedmiotem rozpoznania przed organem rentowym dopiero po prawomocnym zakończeniu niniejszego sporu sądowego dotyczącego prawidłowości uznania tych świadczeń za pobrane nienależnie. /por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 2011 r. sygn. I UK 39/11, opubl. LEX nr 1043985; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2010 r. sygn. II UK 168/09, opubl. LEX nr 583810/.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko odwołującej, zgodnie z którym dokonanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych przelewu środków pieniężnych stanowiących świadczenie emerytalne przysługujące L. O. (1) za wrzesień 2015 r. mogło wprowadzić ją w błąd co do okresu, za który to świadczenie przysługuje. Wypłacenie świadczenia przez organ rentowy po 4 dniach od otrzymania przez organ rentowy informacji o śmierci uprawnionej mogło zostać potraktowane przez odwołującą jako wypłata świadczenia należnego L. O. (1). Okoliczność ta, zdaniem Sądu, nie może prowadzić do przypisania odwołującej złej woli, w szczególności mając na uwadze fakt, że rozporządzenie środkami pieniężnymi zostało dokonane w celu uczczenia zmarłego członka rodziny poprzez budowę pomnika.

Z tej też przyczyny Sąd zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. i orzekł jak w sentencji wyroku.

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)